

СТАНОВЛЕННЯ ОРДЕНСЬКОГО ПРАВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ДУХОВНО-ЛИЦАРСЬКОГО ОРДЕНУ ТАМПЛІЄРІВ

ESTABLISHMENT OF THE LAW OF THE ORDER THROUGH THE PRISM OF ACTIVITY OF THE SPIRITUAL AND KNIGHTING ORDER OF THE TAMPLIERS

Забзалюк Д.,

к.іст.н., доцент

*завідувач кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного та міжнародного права*

Львівського державного університету внутрішніх справ

Анотація: Проведено історико-правовий аналіз становлення орденського права крізь призму діяльності духовно-лицарського Ордену Тамплієрів його участі у хрестоносному русі початку XII – кінця XIII століття, а також ролі Ордену у політичному, соціально-економічному, культурному та правовому розвитку Західної Європи. В статті дана характеристика правових основ діяльності Ордену Тамплієрів у формі Уставів, Статутів, канонічних та церковних норм та робиться спроба формулювання основних постулатів орденського права. Також у статті, крізь призму історичного розвитку, показані організаційно-правові основи діяльності Ордену Тамплієрів, вперше робиться акцент на формуванні, на основі правотворчості самого духовно-лицарського братства, своєрідного та унікального за своєю сутністю орденського права.

У статті з'ясоване ідеологічне підґрунтя хрестоносного руху доби Середньовіччя, проаналізована організаційно-правова структура Ордену, охарактеризовано обов'язки посадових осіб Ордену, а також показана роль Ордену Тамплієрів у хрестоносному русі і виявлені головні чинники його формування.

Встановлено, що духовно-лицарський Орден Тамплієрів відіграв одну з ключових ролей у хрестоносному русі XI – XIII століття, а його значний вплив на соціально-політичне життя середньовічної Європи не підлягає сумніву. Орден став тією організацією, яка поєднала в собі мирські ідеали лицарства та духовну віру, оскільки члени ордену, в переважній більшості давали чернечу обітницю, відрікаючись від мирських благ заради служіння Господу. Ця унікальна по своїй суті організація, поряд з іншими духовно-лицарськими орденами, стала оплотом християнства у Святій землі, а згодом і в усій Європі, активно впливаючи на церковні та канонічні норми шляхом їх імплементації та реформування на основі впровадження власних правових норм. Такий вплив дає усі підстави говорити про формування появи унікального по своїй сутності орденського права.

Ключові слова: орденське право; духовно-лицарський орден; Орден Тамплієрів; Католицька Церква; хрестоносний рух; Устав; Папа Римський; канонічне право.

Annotation: A historical and legal analysis of the formation of the Order's law through the prism of the spiritual and knightly Order of the Templars, its participation in the crusade of the early twelfth - late thirteenth century, and the role of the Order in political, socio-economic, cultural and legal development of Western Europe. The article describes the legal basis of the Order of the Templars in the form of Statutes, Statutes, canonical and ecclesiastical norms and attempts to formulate the basic postulates of the Order. Also in the article, through the prism of historical development, shows the organizational and legal foundations of the Order of the Templars, for the first time the emphasis is on the formation, based on lawmaking of the spiritual and knightly brotherhood, original and unique in its nature Order law.

The article clarifies the ideological basis of the crusade of the Middle Ages, analyzes the organizational and legal structure of the Order, describes the responsibilities of officials of the Order, as well as the role of the Order of the Templars in the crusade and identifies the main factors of its formation.

It has been established that the Knights Templar played a key role in the crusade of the eleventh and thirteenth centuries, and its significant influence on the socio-political life of medieval Europe is beyond doubt. The Order became the organization that combined the secular ideals of chivalry and spiritual faith, as the members of the Order, for the most part, made a vow to the monk, renouncing worldly goods for the service of the Lord. This

unique organization, along with other spiritual and knightly orders, became a stronghold of Christianity in the Holy Land, and later throughout Europe, actively influencing church and canonical norms through their implementation and reform based on the implementation of their own legal norms. Such influence gives grounds to speak about formation of emergence of the law of the order unique in essence.

Key words: order law; spiritual and knightly order; Order of the Templars; Catholic Church; crusade; Charter; The Pope; canon law.

Постановка проблеми. З середини XI століття Католицька Церква поступово перетворюється на наймогутнішу організацію, яка, спираючись на величезні земельні і грошові ресурси, намагається утвердитись на чолі всього феодалного суспільства. Будучи головним творцем ідеологічної та державно-правової доктрини, Церква починає усвідомлювати необхідність політичної згуртованості та об'єднання середньовічного феодалного світу, втілюючи свій план створення теократичної феодалної держави на чолі з папою.

Саме тому, Церква всіма можливими силами і засобами пристосовувалась до еволюції суспільства та забезпечувала його необхідними духовними гаслами. Адекватно оцінюючи ситуацію, яка склалась в Європі в кінці XI століття та, спираючись на свій колосальний авторитет, папство прагнуло організувати та очолити рух європейців на Схід з метою звільнення від мусульман головної християнської святині – міста Єрусалим. Варто сказати, що ця ідея знайшла свою реалізацію в добу хрестових походів, що тривали майже двісті років.

В даній статті піде мова про те, що в час хрестових походів Церква виробляє нову форму організації, яка повинна була забезпечити успіх хрестоносного руху та утвердити власний авторитет та панування в Новому світі – духовно-лицарські ордени.

Без сумніву, серед духовно-лицарських орденів, що брали участь у хрестоносному русі на Схід, одним з найтаємничіших і найвпливовіших був Орден бідних лицарів Христа і Храму Соломона, який більш широко загалу відомий під ім'ям «Орден Тамплієрів».

В даній статті надзвичайно важливо дослідити, крізь призму організаційних та ідеологічних засад, правові аспекти діяльності Ордену в контексті його історичного становлення та розвитку. Такий аналіз дозволить нам вести мову про формування основних постулатів орденського права, основами якого, без сумніву, можна вважати численні акти правотворчої діяльності духовно-лицарського Ордену Тамплієрів у вигляді Уставів, Статутів, рішень Капітулів та ін.

Аналіз дослідження проблеми. Перші спроби наукового висвітлення хрестоносного руху XI-XIII століття та участі в ньому духовно-лицарських орденів, і Ордену тамплієрів, зокрема, висвітлювали у своїх працях відомі зарубіжні дослідники XIX – поч. XX ст., такі як: Д. Аддісон, Ж. Делавіль, В. Кар'єр, Х. Корзон, Ж. Лізеран, Е.-Ж. Леонард, С. Лерой, Ж. Мішле, А. Петел, Р. Фінке та ін.

Нова хвиля цікавості до проблем дослідження зазначених проблем припала на середину XX століття, що виразилось у працях Р. Гроссета, Ч. Дараса, Л. Далієза, П. Дешампса, Е. Жерара, П. Кузіна, Е. Ламберта, С. Моррісона, А. Оллівера, Р. Оурсела, Р. Перну, Ж. Піке та ін.

Сучасна історіографія проблеми представлена, в основному, західними вченими, такими як: М. Барбер, Ж. Бордонов, М. Бейджент, П. Віймар, А. Демурже, Ф. Кардіні, Т. Кейтли, Б. Куглер, Е. Лавіс, Ж. Ле Гофф, Д. Легман, Р. Лей, Г. Лінкольн, Р. Лі, М. Лобе, М. Мельвіль, Р. Мішо, І. Отт, Ж. Рішар, А. Рамбо, Д. Робінсон, Ж. Руа, К. Хілленбрандт та ін.

Радянська історіографія не надто захоплювалась вивченням даної проблеми, так як ідея хрестових походів та участь у них духовно-лицарських орденів, в основному, сприймалася як акт безглуздої агресії та насильницького загарбання території Близького Сходу. Можна виділити хіба-що дослідження в даній галузі російських істориків і правників, зокрема, Д. Александрова, А. Андреева, А. Доманіна, Є. Жарінова, С. Жаркова, М. Заборова, Л. Карсавіна, П. Корявцева, В. Матузової, А. Назаренка, В. Пашуто, Р. Печнікової, Ф. Успенського, М. Шеймана та ін.

На Україні ж існує суттєва прогалина у дослідженні як проблематики хрестоносного руху, так і участі в ньому духовно-лицарських орденів. Однак, все ж слід відзначити, що частково даної тематики у своїх наукових розвідках торкаються: О. Головка, В. Ідзьо, Т. Каляндрук, М. Котляр, Р. Лукінова, О. Масан, В. Мудревич, А. Федорук, Ю. Ячейкін та ін.

Метою даної статті є аналіз історико-правових засад діяльності та ролі Ордену Тамплієрів у хрестоносному русі початку XII – кінця XIII століття, зокрема: з'ясувати ідеологічне підґрунтя хрестоносного руху доби Середньовіччя; проаналізувати організаційно-правову структуру Ордену; охарактеризувати обов'язки посадових осіб Ордену; показати роль Ордену Тамплієрів у хрестоносному русі; виявити головні чинники формування орденського права.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті, крізь призму історичного розвитку, показані організаційно-правові основи діяльності Ордену Тамплієрів, а також вперше робиться акцент на формуванні, на основі правотворчості самого духовно-лицарського братства, своєрідного та унікального за своєю сутністю орденського права.

Виклад основного матеріалу. Сама ідея хрестових походів виникла ще за сто років до їх початку. Вже тоді, в кінці X століття Католицька Церква розпочала серйозну роботу по зміцненню власного беззаперечно-го авторитету у всіх питаннях релігійного та світського життя. Цьому сприяла активна правотворча діяльність римського папства та плідна просвітницька робота численних християнських богословів.

Адже «діяльність католицької церкви засновується на створеною нею протягом декількох століть доктрині, яка розглядається як еволюція християнського вчення, і ґрунтується на єдиновладді Римського Папи, який визнається главою католицької церкви» [1, с. 311]. Однак, своєрідний вакуум, утворений в Західній Європі після падіння Римської імперії, заповнювався тим, що християнський світ дедалі більшою мірою усвідомлював себе не тільки як релігійну громаду, а й як єдину політичну спільноту.

Французьке прислів'я «всі дороги ведуть в Рим», можливо, більш ніколи не заключало в собі більш вірні характеристики стану Західної Європи, ніж в другій половині XI ст., в дні понтифікату папи Григорія VII [2, с. 100], адже саме тоді відбувались надзвичайно складні та важливі для усього християнського світу події. Зокрема, на фоні християнізації Скандинавії та Русі, відбувся розкол Церкви на Західну та Східну, що проявилось у появі схизматиків греків на Сході, тотальні міжусобні війни феодалів у Франції та Німеччині.

Слід зазначити, що Католицька Церква виявилась готова до таких змін, що знайшло своє відображення у формуванні нової державно-правової доктрини. Найбільш яскраво це виражалось у програмі так званої «папської теократії», тобто «встановлення верховної влади папи в церковних і світських справах» [3, с. 35], яку висунув в 1075 році папа Григорій VII і сформулював її у своєму знаменитому «*Dictatus Papae*» («Диктаті папи»). «І в цю теократичну монархію, за його задумом, повинні були увійти всі християнські держави» [4, с. 32].

Слід відзначити і те, що католицька церква створила першу сучасну правову систему – канонічне право, під широку юрисдикцію якого підпадало не тільки духовенство, але й миряни. Така система була необхідна для того, «щоб підтримувати цілісність кожного державного утворення, провести реформування кожного з них і зберегти рівновагу між всіма ними» [5, с. 269].

Проте, таку «рівновагу» було зберігати важко. І на це були свої об'єктивні причини. «Серед хаосу, який настав у Європі в кінці XI ст. як наслідок війн, міжусобиць, тотальної злочинності, постійної ворожнечі пап з імператорами, необхідно було поставити західному світу нову ціль, котра би мала всезагальне значення. Треба було утворити нову силу, яка би служила не окремим людям, а всьому християнському світу. Такою новою ціллю стало звільнення Гробу Господнього, а новою силою – армія пілігримів, що прийняли хрест. Почалася епоха хрестових походів» [6, с. 214].

Головною силою армії хрестоносців, звичайно, було лицарство, розквіт якого припадає саме на XII – XIII століття, тобто на період хрестових походів. На нашу думку, саме лицарство повинно було, за задумом Папи, стати тією головною рушійною силою, яка мала відіграти вирішальну роль у реалізації ідеї хрестоносного руху на Схід, а у разі потреби стати на захист і самої Церкви.

І більшість європейських феодалів, які належали до лицарського стану, справді, із великим ентузіазмом відгукнулись на заклик Папи Урбана II на Клермонському соборі 1095 року взяти участь у хрестовому поході, адже боротьба з невірними відповідала їх ідеалам. Можна, без сумніву констатувати, що крім звільнення Єрусалиму, лицарів вела вперед ще й гонитва за землями, багатством, а подекуди і банальна жага до наживи та насильства. Все це, звичайно, було присутнє. Однак, не треба забувати, що «пануючий настрій середніх віків був релігійним» [7, с. 2], а більшість хрестоносців, які були надзвичайно набожними людьми, бажали спокутувати свої гріхи тяжким і небезпечним походом.

Нарешті, під час хрестових походів західне лицарство об'єдналось... Почали вироблятись правила суспільної поведінки... Ідеал лицарства широко розповсюдився по всій Західній Європі, став слугувати предметом наслідування для всіх західноєвропейських народностей, і, таким чином, об'єднав все лицарство в одну спільну сім'ю, з однаковими поняттями та прагненнями [8, с. 90].

Саме такий лицарський загін із власним «кодексом честі» створили дев'ять французьких лицарів на чолі з Гуго де Пейном у 1118 році. Головним своїм завданням лицарі-монахи, які увійшли в історію як Орден Тамплієрів, вважали захист та охорону паломників на шляху до Єрусалиму.

Перша згадка про тамплієрів належить архієпископу і історика Вільгельму Тірському, який у своїй знаменитій «Історії діянь в заморських землях» описав події, пов'язані з утворенням і діяльністю Ордену в XII

ст. Варто зазначити, що це перша фундаментальна праця, яка охоплює події майже за сторіччя – з 1095 по 1184 рік. Дана праця має виняткову історичну цінність, так як Вільгельм, в силу свого статусу, мав доступ до різноманітних архівів, а також до королівського та папського оточення.

Якщо вести мову про якісний склад Ордену Тамплієрів, то необхідно констатувати той факт, що це були переважно багаті і знатні феодалі, а також глибоковіруючі люди, які жертвували всіма мирськими благами заради захисту паломників, християн, Церкви та служінню Господу і не допускали, щоби недостойні вчинки братів-лицарів були «замовчані та безкарні» [9, с. 21]. На фоні більшості представників лицарства, яка брала участь у хрестових походах, і які, переважно, відрізнялись цинізмом, жорстокістю та жагою наживи, Орден Тамплієрів, на нашу думку, був втіленням всіх лицарських ідеалів.

Тамплієри дуже точно відображали ту модель, яку Церква пропонувала завжди... В ордені поєднувалось і прагнення до досконалості, і найпотаємніші помисли та мрії. [10, с. 29-30].

Вступаючи в Орден, лицарі одночасно ставали монахами, приймаючи обітниці бідності, покори та цнотливості. І варто зазначити, що в Ордені за цим дивились надзвичайно суворо.

Проте, все-таки існувала одна суттєва проблема. «Адже канонічне право, як і народна думка забороняла монахам проливати кров і розглядало акт смерті, навіть в бою, як вбивство» [9, с. 57]. Однак, хрестові походи були оголошені Католицькою Церквою «Священною війною» проти невірних, а тому Папа Римський «виправдовував» вбивство мусульман.

Устав Ордену був затверджений на соборі в Труа 14 січня 1128 року. Звичайно, прийняття Уставу супроводжувалось численними дискусіями, які точилися в середовищі папського оточення. І в цьому немає нічого дивного, адже саме словосполучення «духовно-лицарський орден» та ще й в контексті виконання монаших функцій, викликало неоднозначні думки. З однієї сторони Церква завжди виступала проти застосування сили та насильства, що було головним постулатом канонічного права. З іншої сторони, хрестоносний рух, який заволодів Європою в кінці XI – на початку XII століть, безперечно передбачав боротьбу із зброєю в руках. І дане протиріччя могло суттєво похитнути як авторитет самої Церкви, так і поставити під удар саму ідею хрестових походів у «Святу землю».

Про важливість даної події говорить той факт, що на Церковному соборі в Труа були присутні вищі церковні ієрархи, серед яких було «два архієпископи, вісім єпископів і вісім абатів» [10, с. 35]. Серед них був і визнаний церковний авторитет Бернар Клервоський, до голосу якого прислухався весь християнський світ. Варто зазначити, що на думку багатьох дослідників, саме Бернар склав Устав Ордену.

Перш за все Устав підпорядкував Орден Тамплієрів церковній владі, що було цілком нормальним, враховуючи його приналежність до монашества і підсудність тамплієрів церковному суду, а також суворого виконання всіх релігійних зобов'язань та обрядів, прийнятих у монаших орденях.

Устав передбачав чітку і ретельну адміністративну ієрархію і суворо визначений звід законів: від екіпірування і використання цінностей, відданих в розпорядження тамплієрів, до їх поведінки на полі битви [11, с. 65].

Даний документ мав колосальне значення з точки зору його інноваційного змісту (що не було характерним для Уставів інших орденів та церковних інституцій), оскільки він надавав Великому Магістру Ордену право змінювати певні правила в силу тих чи інших обставин, що зробило його доволі революційним для тієї епохи та вплинуло на розвиток церковного та канонічного права, а також дозволило говорити про появу специфічного орденського права.

Це був так званий Латинський Устав Ордену бідних лицарів Христа і Храму Соломона, який складався із 72 статей, і який з часом зазнав змін, і в кінцевому результаті був суттєво доповнений і відомий, як Французький текст Уставу Ордену. Він складався із семи розділів і вдосконалювався протягом 170 років. Текст Французького Уставу Ордену яскраво показує, як Тамплієри пристосовувались до політичних змін і формулювали свій власний нормативно-правовий кодекс.

Варто зазначити, що їх Устав являв собою доволі делікатну проблему з точки зору канонічного права... Ніхто навіть уявити не міг, що монахи стануть ділити свій час між молитвою і виконанням поліцейських функцій, між церковною службою і війною... [10, с. 33].

Результатом діяльності Ордену у «Святій землі» в перші двадцять років свого існування, стала булла папи Інокентія II «Omne Datum Optimum» («Всякий дар досконалий» – лат.) у 1139 році, яка надавала Ордену величезні привілеї і підпорядковувала його безпосередньо Папі Римському. Орден де-юре виходив з-під юрисдикції єпископальної влади, тим самим ставав фактично автономною організацією.

І це було не випадково. З самого початку головний понтифік та його оточення зрозуміли, наскільки потужний важіль влади опинився в їх руках. Це була по-суті церковна поліція у формі регулярного військового формування, перша професійна армія, яка готова була без зайвих коливань виступити на захист Церкви. Ор-

ден став важливим елементом державної доктрини Католицької Церкви, що прагнула об'єднати весь християнський світ під своїм началом.

Таким чином, «Орден Храму цілком міг стати в майбутньому міжнародною автономною імперією, державою...» [9, с. 65], свого роду оплотом майбутньої всесвітньої теократичної монархії під проводом Папи Римського. А ідея створення такої держави, як говорилося вище, була чи не найголовнішим постулатом реалізації політико-правової доктрини Католицької Церкви, яка б мала реалізуватись через правильну організацію та управління хрестоносним рухом.

Наступні булли римських пап, такі як, «*Milites Templi*» 1144 року папи Селестина II, «*Militia Dei*» 1145 року папи Євгенія III і «*Delecti filii nostril*» 1160 року папи Олександра III тільки закріпили за Орденем ще більше привілеїв та визнали його беззаперечний авторитет.

Духовно-лицарські ордени мали чітку ієрархічну структуру: члени ордену, як правило, ділились на три групи – братів-воїнів, капеланів (священників), братів-служителів. На чолі ордену стояв великий магістр (гросмейстер), який обирався пожиттєво і затверджувався папою, який володів верховною владою над орденами. В підпорядкуванні великого магістра (гросмейстера) знаходились певні посадові особи: начальник провінції (пріор), маршал, командори, конетаблі і т.д. Періодично скликався генеральний капітул (зібрання посадових осіб ордену), який мав законодавчу владу [8, с.27].

Головними посадовими особами Ордену були: Великий Магістр – голова Ордену, влада якого обмежувалась і контролювалась Генеральним Капітулом. Слід сказати, що Великий Магістр та Капітул Ордену Тамплієрів по праву зайняв вагоме місце у структурі вищої церковної ієрархії та став ключовою церковною інституцією більш ніж на 160 років.

В структуру Ордену входили також брати-капелан, які відповідали за проведення церковних служб, відправ та сповідали братів-лицарів; Сенешаль, який завідував постачанням і побутом Ордену; Маршал Конвенту Храму, який відповідав за військову підготовку і дисципліну в монастирі. Конвент складав військову силу Ордену, тобто братів-лицарів і сержантів; Хранитель одягів, який відповідав за екіпірування братів-лицарів. Крім того, були Командори трьох провінцій Сходу – Єрусалима, Тріполі та Антіохії, які були підпорядковані Великому Магістру Ордену та Генеральному Капітулу. За командорами провінцій йшли шателени (керуючі замками), командори Домів, командори лицарів; брати-лицарі, брати-сержанти (піхотинці і легка кавалерія, яка набиралась із представників нижчого, ніж лицарство, соціального класу) і брати-казальєри (відповідальні за збереження казальєв – ферм Ордену), які підпорядковувались маршалу свого монастиря; туркопольєри – командувачі туркополів – найманців із місцевих жителів; підмаршали – відповідальні за дрібне спорядження, його доставку та ремонт; зброєносці, прапороносці та інфірмарій – керуючий лазаретом.

Що стосується капітулів Ордену Храму, то вони були двох видів: звичайний та генеральний. «Звичайний капітул, подібно суду честі, збирався раз на тиждень скрізь, де б не знаходились четверо і більше братів, щоби вирішувати поточні питання управління командорствами. Генеральний капітул склад всі зі всієї братії монастиря, великих балії (вищих судових чинів) і командорів всіх рангів. На генеральному капітулі обговорювали адміністрацію ордену, призначення посадових осіб. Генеральний капітул схвалював рішення, прийняті радою магістра, свого роду таємною радою, де засідали великі балії та вибрані лицарі, які приймали рішення, що торкались зовнішньої політики Дому. Також, принаймні раз на рік, проводились генеральні капітули провінцій» [9, с. 106]. Зараз можна почути багато дискусій з приводу істинних цілей хрестоносного руху та ролі у ньому Ордену тамплієрів. Чимало дослідників, подекуди, піддають гострій критиці діяльність Ордену, відхід від уставу, непомірну жорстокість, а також те, що Орден, декларуючи бідність, перетворився на наймогутнішу фінансову корпорацію доби Середньовіччя і т.д. і т.п. Можливо, з багатьма думками в цьому контексті можна погодитись... Однак... Уявіть собі, якою глибокою повинна була бути віра цих людей і якими чеснотами треба було володіти, щоб пожертвувати своїм знатним положенням, майном, землями (а це була обов'язкова умова для тих, хто вступав в Орден – авт.), щоденно ризикувати своїм життям та слідувати Уставу Ордену, який був, подекуди, більш суворий, ніж устава інших монаших орденів?!

Неможливо також не відзначити ту роль, яку відіграв Орден Тамплієрів в духовному, політичному, економічному, культурному та правовому розвитку середньовічної Європи.

Повернення ідеалу лицарства, який уособлював орден Храму став предметом наслідування всього лицарського товариства. Здатність до самопожертви, духовна досконалість та глибока віра, на нашу думку, сприяли примиренню з мусульманським світом.

На прикладі Ордену Храму і керуючись його Уставом і Статутами було утворено цілу низку духовно-лицарських орденів. Так, «в Іспанії виникають ряд духовно-лицарських орденів для боротьби з арабами, на Балтійському морі утверджується Тевтонський Орден, який мав потужний церковний вплив на землі слов'ян і литовців Прибалтики» [12, с. 233].

Необхідно відзначити, що практично у всіх європейських країнах Орден створив численну мережу замків, фортифікаційних споруд, замків та інших архітектурних шедеврів, що так чи інакше вплинуло на бурхливий у різноманітних сферах розвиток європейських міст.

Відомий дослідник Роберт І. Мур називає XII століття «першою європейською революцією», позитивні прояви якої він бачить в бурхливому розвитку економіки, суспільства, науки і т.д. [13, с. 122].

Саме завдяки діяльності Ордену Тамплієрів в Європі сформувалась потужна банківська та фінансово-кредитна система. Запозичивши досвід мусульманських країн під час перебування у Святій землі, тамплієри започаткували нові технології у сільському господарстві, медицині, архітектурі, топографії, мореплаванні та суднобудуванні, літературі. Завдяки старанням Ордену «Антична мудрість, що її зберігали арабські вчені, нарешті дійшла до християнського світу» [14, с. 364]

Друга половина XII і XIII століття – це час широкого розвитку інтенсивного товарообміну між Заходом і Сходом, який відбувався всупереч напруженим відносинам, викликаних хрестоносною агресією. [15, с. 22]. І тут пріоритетна роль і значна заслуга належить саме Ордену тамплієрів.

Суттєвий вплив мала діяльність Ордену і на становлення, розвиток та реформування церковного та канонічного права, яке без сумніву, значною мірою почало пристосовуватись не тільки до потреб самої Церкви, але й до більш ефективного регулювання відносин із світською владою, що однозначно позитивно вплинуло на розвиток Європи загалом.

Висновки. Безперечно, духовно-лицарський Орден Тамплієрів відіграв одну з ключових ролей у хрестоносному русі XI – XIII століття, а його значний вплив на соціально-політичне життя середньовічної Європи не підлягає сумніву. Орден став тією організацією, яка поєднала в собі мирські ідеали лицарства та духовну віру, оскільки члени ордену, в переважній більшості давали монашу обітницю, відрікаючись від мирських благ заради служіння Господу. Ця унікальна по своїй суті організація, поряд з іншими духовно-лицарськими орденами, стала оплотом християнства у Святій землі, а згодом і в усій Європі, активно впливаючи на церковні та канонічні норми шляхом їх імплементації та реформування на основі впровадження власних правових норм. Такий вплив дає підстави говорити про формування появи унікального по своїй сутності орденського права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лазор Л. И., Лазор В. В., Шамшина И. И. Каноническое право: Учебник. 1-е издание. Луганск: Изд-во ООО «Виртуальная реальность», 2010. 567 с.
2. Трубецкой Е. Религиозно-общественный идеалъ Западного христианства в XI-мъ вѣкѣ. Идея божескаго царства въ творенняхъ Григорія VII-го и публицистовъ – его современниковъ. Выпускъ I. Киевъ, Тип. С.В. Кульженко, 1897. 511 с.
3. Шейнман М. М. Папство. М.: Изд-во АН СССР, 1959. 216 с.
4. Заборов М. А. Крестовые походы. М.: Издательство Академии Наук СССР, 1956. 277 с.
5. Берман, Дж. Гарольд. Вера и закон: применение права и религии. Пер. с англ. яз. М.: Московская школа политических исследований, 2008. 464 с.
6. Бурмило І. Історія Церкви. Чернівці: Книги – XXI, 2007. 423 с.
7. Петровъ М. Н. Лекціи по всемірной исторіи. Томъ II. История среднихъ вѣковъ. Часть II-ая. С.-Петербургъ, 1908. 148 с.
8. Рыцарские ордена: с крестом и мечом. М.: Изд-во Эксмо, изд-во Алгоритм, 2004. 384 с.
9. История ордена тамплиеров. Пер. с фр. к.и.н. Г. Ф. Цыбулько. Науч. редактор М. Ю. Медведев. СПб: «Евразия», 2000. 416 с.
10. Бордонов Ж. Повседневная жизнь тамплиеров в XIII веке. Пер. с фр., предисл. и науч. ред. В.Д. Балакина. М.: Молодая гвардия, 2004. 243 с.
11. Бейджент М., Ли Р., Линкольн Г. Святая Кровь и Святой Грааль. М.: Изд-во Эксмо, 2006. 496 с.
12. Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. Часть I. Под общ. ред. В. И. Гараджи. М.: Наука, 1994. 300 с.
13. Ле Гофф Ж. Рождение Европы. Пер. с фр. А. Поповой. Санкт-Петербург: Alexandria, 2007. 391 с.
14. Норман Д. Європа. Історія. Переклад з англ. П. Тарещук. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. 1463 с.
15. Заборов М. А. История крестовых походов в документах и материалах: учебное пособие. М.: Высшая школа, 1977. 271 с.